

TRANSILVANI'A.

Fóia Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu.

Acésta fóia ese câte 2 cóle pe luna si costá 2 florini val. anstr., pentru cei ce nu sunt membrii asociatiunei.
Pentru strainatate 6 franci (lei noi) cu porto poștei.

Abonamentulu se face numai pe câte 1 anu intregu.
Se abonédia la Comitétulu asociatiunei in Sibiu, séu prin posta séu prin domni colectori.

Sumariu: Disertatiune despre necesitatea promovarei si protectionarii meseriilor între Romani. — Cuventu de deschidere tînutu in adunarea generala a despartimentului XI alu Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu la 9 Augustu 1883 in opidulu Tusnadu. — Cuventu de deschidere tînutu in adunarea generala a despartimentului XII alu Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu la Becleanu. — Episóde din pregiurulu Plevnei dela 1877. — Documente istorice pentru Romani. — Anunciu de abonamentu.

Disertatiune

despre necesitatea promovarei si protectionarii meseriilor între Romani.

(Urmare si fine).

Comitatulu Haromsecului

Orașele: Kézdi-Vásárhely, Sepsi-Szent-György, Bresscu, Baroth.

Nrulu sufleteloru: 125,881. — Nrulu sufleteloru romane: 20.762.

	pána la 1848		pána la 1883	
	straini	romani	straini	romani
Comerciantii de ori ce feliu . . .	40	16	160	10
Meseriasii:				
Argasitori	—	—	—	10
Argintari	3	—	3	—
Berari	3	—	6	—
Cismari	69	—	120	10
Cordoneri	35	4	40	6
Compactori	—	—	2	—
Clopotari	1	—	1	—
Cojocari	20	15	30	15
Calapodari	1	—	1	—
Curelari	10	—	15	—
Croitari	30	5	40	10
Carnatiari	3	—	6	—
Caramidari	10	—	20	—
Cuptorari	12	—	20	—
Fauri	50	15	70	20
Funari	4	—	14	—
Friseri	2	—	6	—
Gaitanari	1	—	2	—
Grădinari culti	5	—	15	—
Gravieri in pétra	5	—	15	—
Hotelieri	10	—	90	—
Juvelari cari facu inele etc.	—	—	2	—
Lemnari mesteri de case	40	—	80	10
Lánari	—	3	3	—
Lakerieri vapsitori de trasuri	4	—	15	—
Macelari	50	6	100	10
Masinisti	—	—	20	—
Mesari, dulgheri	60	—	100	10
Morari	100	27	120	29
Orologieri	2	—	6	—
Pictori	2	—	3	—

	pána la 1848		pána la 1883	
	straini	romani	straini	romani
Perieri	—	—	29	—
Peptinari	6	—	10	—
Pánzari	—	—	2	—
Petrari	—	—	10	—
Postovari	10	—	4	—
Puscasi	10	—	4	—
Rotari	60	10	80	15
Sculptori	—	—	2	—
Sitari	20	—	27	—
Sapunari	4	—	4	—
Sticlari	3	—	4	—
Strimfari	—	—	1	—
Strafari, zugravitori de case	—	—	3	—
Turtari	15	—	20	—
Tapitieri	2	—	4	—
Urloeri	2	—	10	—
Fabrici	10	—	22	—
Suma	715	101	1361	155

Comitatulu Clusului.

Orașulu: Clusiu.

Nrulu sufleteloru: 26,382 — Nrulu sufleteloru romane: 3.000.

	pána la 1848		pána la 1883	
	straini	romani	straini	romani
Comerciantii de ori ce feliu	—	4	—	—
Meseriasii:				
Cismari	—	—	—	12
Compactori	—	—	—	1
Clopotari	—	—	—	3
Croitari	—	—	—	3
Carnatiari	—	—	—	2
Caramidari	—	—	—	2
Fauri	—	—	—	2
Friseri	—	—	—	3
Gradinari culti	—	1	—	4
Hotelieri	—	—	—	4
Lemnari mesteri de case	—	3	—	6
Macelari	—	—	—	1
Masinisti	—	—	—	3
Mesari, dulgheri	—	1	—	5
Morari	—	—	—	5

	pàna la 1848		pàna la 1883	
	straini	romani	straini	romani
Rotari	—	1	—	3
Cusatóre	—	—	—	3
Zidari	—	1	—	4
Suma	—	11	—	66

Streini meseriași în Clusiu la 150 meserii sunt 1664 maestri.

Ilustrulu domnu profesorulu dela universitate Dr. Gregoriu Silasi pe lângã datele trimise dela alti barbati si-a datu multa ostenéla. D-sa scrie: Intr'adeveru e timpulu supremu, cá se nu mai àmblamu pe pipaite, ci pre càtu se póte se ne numeramu, se calculamu si se mergemu pe siguru, daca vremu seriosu, cá se inaintamu.

Éra dlu Ladislau Popu scrie: Poporulu romanu din comitatulu Clusiuului preste totu se afla in stare mai imbunatatita decâtu inainte de a. 1848; totusi mosiile fostiloru iobagi 3—4% au devenitu in màn'a jidaniloru. In comunele pure romanesci mosiile sunt intregi.

In privinti'a averei miscatóre, cu esceptiunea unoru comune locuite de romani si maghiari (nemesi), poporulu se afla in stare indestulítóre. Avereã miscatóre se póte pretiuí dela 200 fl. pàna la 4000 fl. v. a. la o familia. Pe aici s'au cumperatu dela unii proprietari mosii, astfelu:

1. Aitonulu cu fl. 2000
2. Rediu cu fl. 10,000
3. Popa cu fl. 14,000
4. Muntele rece dela Erariu cu drep-
tulu de càrcima fl. 6,000

Munca, silintia si pastrare trebuie si va progresá poporulu romanu!

Comitatulu Clusiuului.

Comun'a: Cojogn'a.

	pàna la 1848		pàna la 1883	
	straini	romani	straini	romani
Comercianti de ori ce felu	1	—	3	1
Meseriași:				
Cismari	3	—	6	7
Cojocari	1	—	2	6
Croitóri	2	1	4	2
Caramidari	15	—	20	—
Cuptorari	3	—	3	—
Fauri	5	—	12	3
Gradinari culti	—	—	1	1
Hotelieri	6	—	15	10
Lemnari, mesteri de case	15	6	20	15
Macelari	10	2	15	10
Mesari, dulgheri	6	2	10	8
Morari	6	4	10	12
Orologieri	1	—	1	—
Organisti	1	—	1	1
Pictóri	—	—	1	—
Pànzari	—	1	—	1
Petrari	—	—	3	—
Postovari	2	1	6	4
Rotari	3	1	10	6
Urloeri	1	—	2	—
Suma	81	18	145	87

Rev. d. protop. Ioane Hossu, culegèndu datele scrie:
a) Pentru a se promová meseriile la poporulu romanu, lucrã inteliginti'a romana, insa poporulu are antipatie càtra meserii si alte intreprinderi ale timpului presentu, elu trebuie povetuiutu si indemnatu a se intogmí dupa timpu.

b) Daca stà poporulu romanu materialicesce adi mai bine decâtu la anulu 1848? se póte respunde: cá in aceste pàrti pre lângã tóte nedreptatile si nepastuirile, poporulu totu stà mai bine decâtu la anulu 1848.

c) Despre Romanii cari si-au vendutu mosiile dela anulu 1848 incóce, se póte dice cá $\frac{1}{5}$ si le-au schimbatu, cá de si le-au vendutu, le-au cumperatu alti Romani.

Comitatulu Clusiuului.

Comun'a: Mociu.

	pàna la 1848		pàna la 1883	
	straini	romani	straini	romani
Comercianti de ori ce felu	2	—	1	—
Meseriași:				
Cismari	1	—	4	—
Cordoneri	—	—	2	—
Cojocari	—	8	1	8
Croitóri	—	1	1	—
Fauri	1	—	8	1
Funari	—	1	—	1
Hotelieri	2	—	2	—
Lemnari, mesteri de case	—	7	1	7
Macelari	1	—	1	—
Mesari, dulgheri	—	—	—	1
Morari	—	5	2	7
Rotari	—	—	1	1
Zidari	2	—	4	—
Suma	9	22	28	26

On. D. I. Bozacu procurandu datele din Mociu scrie:

a) Pentru a se promová meseriile la poporulu romanu, lucrã preotimea si inteliginti'a seculara, adeca cei mai zelosi (de cari Càmpii'a transilvana aru puté se aiba mai multi, de cum are); preotimea standu mai bine materialicesce, ar puté face si mai multu pentru fii ei sufletesci.

b) Poporulu' materialicesce stà mai bine adi decâtu la 1848 cu 10—20%.

c) Despre numerulu Romaniloru, cari dela 1848 pàna adi isi vendura mosiile? Se póte lua cá pe Càmpia $\frac{1}{5}$ dintre mosiile tieraniloru romani s'au vendutu, insa o mare parte totu la Romani au trecut. In unele locuri, cá in Berchiasu au inaintatu Romanii in avere de pamentu la 150,000 fl.

Comitatulu Clusiuului.

Orasiulu: Huedinu.

	pàna la 1848		pàna la 1883	
	straini	romani	straini	romani
Comercianti de ori ce felu	—	10	—	48
Meseriași:				
Cismari	—	2	—	19
Cordoneri	—	—	—	5

	pâna la 1848		pâna la 1883	
	strainsi	romani	strainsi	romani
Compactori	—	1	—	3
Cojocari	—	3	—	32
Croitari	—	10	—	30
Cuptorari	—	2	—	10
Fauri	—	5	—	10
Funari	—	2	—	8
Lemnari, mesteri de case	—	—	—	7
Mesari, dulgheri	—	—	—	12
Morari	—	—	—	36
Puscasi	—	—	—	1
Rotari	—	—	—	15
Suma	—	35	—	246*)

On. d-nu profesor Augustu Unguru din pârțile Huedinului procurandu datele scrie:

a) A se promovă maestrile între Romani lucra preotimea și inteligința seculară.

b) Poporul din aceste părți materialicesce nu sta mai reu decât la anul 1848.

c) Cătu pentru instreținerea mosiilor cari le-au avutu Romanii la anul 1848, în tînutulu Huedinului preste totu, s'ar puté lua că nu s'au instreținatu, ci din contra s'au înmultitu mosiile în pretiu de 10—40 mii fl. valóre, astu-felu s'a întemplat în comun'a Staln'a. Progresulu la poporul romanu moralicesce și materialicesce depinde dela conducătorii lui. Acesti domni trebuescu rugati a se interesá de progresulu poporului; éra cei ce se intereséza trebuescu laudati cu recunoscintia.

Multi romani din partile Huiedinului se ocupa cu vëndiare de sticle dela fabricele de sticlărie și cu pusu de ochiuri la ferestrii.

Comitatulu Clusiuului.

Comunele: Borsi'a, Panticeu, Hid'a și juru, Almasiu și juru.

	pâna la 1848		pâna la 1883	
	strainsi	romani	strainsi	romani
Meseriiasi:				
Cordoneri	—	—	—	5
Cojocari	—	—	—	24
Croitari	—	—	—	3
Cuptorari	—	4	—	9
Fauri	—	2	—	14
Funari	—	3	—	2
Hotelieri	—	—	—	4
Lemnari, mesteri de case	—	28	—	47
Mesari, dulgheri	—	—	—	5
Morari	—	12	—	16
Rotari	—	15	—	34
Zidari	—	8	—	31
Suma	—	72	—	194**)

Prea on. d-nu protopopu gr. cat. Alecsandru Lemény din Bocsia comunicandu aceste date scrie:

a) Pentru a se promovă meseriile între Romani, lucra în aceste părți mai multu preotii.

b) În cele materiali stă poporul romanu în mai multe locuri mai bine decât la anul 1848.

*) Maestrii sunt 108; Sodali 89; Invetiacei 42.

***) Maestrii sunt 188; Sodali 33; Invetiacei 23.

c) Despre numerulu Romanilor cari dela 1848 până adă si-au vendutu mosiile acuratu nu se pôte sci; aprocsimativu inșă, voru fi că la vre-o 130 familii din întregu tînutulu acest'a.

Comitatulu Clusiu. Pretura Gelau.

21 comune.

	pâna la 1848		pâna la 1883	
	strainsi	romani	strainsi	romani
Comerciantii de ori ce felu	—	—	—	13
Meseriiasi:				
Butnari	1	—	2	1
Berari	—	—	1	—
Cismari	2	—	22	11
Cordoneri	—	—	4	8
Compactori	—	—	—	1
Cojocari	2	—	11	10
Croitari	—	—	5	18
Caramidari	—	—	3	5
Cuptorari	—	—	1	1
Fauri	6	1	23	10
Funari	—	—	1	—
Gradinari culti	—	—	6	5
Hotelieri	—	1	5	8
Lemnari, mesteri de case	9	9	14	27
Rachieri	—	—	2	1
Lakerieri, vapsitori de trasuri	3	1	1	3
Masinisti	—	—	2	—
Matasari	—	—	2	—
Mesari, dulgheri	2	—	3	—
Morari	2	—	5	23
Olari fini	—	—	4	—
Perieri	1	—	—	1
Pardositori	—	1	—	1
Zidari	—	—	14	10
Rotari	3	1	6	7
Sitari	—	—	1	—
Sticlari	—	—	1	—
Strafari, zugravitori de case	—	—	1	—
Scobitori de pétra	—	—	4	10
Urloeri	—	—	—	3
Putinari	—	7	1	17
Suma	31	21	175	194*)

On. d. Rosali'a Popu din Gelau cu datulu 21/8 a. c. ne-a comunicatu aceste date și respunde urmatórele:

1. Pentru a se promovă meseriile între romanii din aceste părți lucra dlu Ioanu Popu, preotu gr. cath. în Gelau și unu altu domnu.

2. Despre aceea, că poporul romanu din aceste părți ar stá adă mai bine séu mai reu decât la anul 1848 putemu díce, că în economi'a de pamentu și de vite sta ceva mai reu, éra în maestrii mai bine.

3. Romanii cari dela 1848 încóce isi ar 'fi vendutu mosiile în aceste părți putemu aretá pre cătu scimu, că de si au vendutu unii romani mosiile lor, alti romani inșe le-au cumperatu. Din acei'a cari și le-ar fi vendutu la strainsi fara se cumpere altele, sunt mai alesu în Colosiu-Monostoru.

*) Maestrii sunt 127; Sodali 29; Invetiacei 38.

Comitatulu Albei infer. urbea lib. reg. Alba-Iulia.

Orasiulu: **Alba-Iulia.**

Nrulu sufletelor: 8900. — Nrulu sufleteloru romane: 39% = 3120.

	pána la 1848		pána la 1883	
	straini	romani	straini	romani
Comercianti de ori ce feliu . . .	10	6	20	2
Meseriasii:				
Aurari	3	—	3	—
Berari	1	—	—	—
Cismari	12	1	9	12
Cordoneri	6	6	2	2
Compactori	1	—	2	—
Cojocari	4	—	4	—
Papucari	12	—	16	5
Curelari	2	—	3	—
Croitori	4	1	6	—
Cárnatiari	1	—	2	—
Caramidari	—	3	—	3
Cuptorari	3	—	3	—
Dentisti	—	—	1	—
Fauri	4	—	6	1
Funari	2	—	—	—
Friseri	2	—	2	—
Gaitanari	2	—	2	—
Gravieri in pétra	—	—	1	—
Hotelieri	2	—	6	1
Juvelari cari facu inele etc.	1	—	2	—
Lemnari, mesteri de case	—	40	10	20
Lakerieri vapsitori de trasuri	1	—	2	—
Macelari	5	5	5	6
Manusiari	1	—	1	—
Mesari, dulgheri	3	—	5	—
Morari	2	4	3	6
Olari fini	2	—	3	—
Orologieri	2	—	2	—
Pictori de case	2	—	4	—
Perieri	2	—	—	2
Peptinari	2	—	1	—
Pánzari	6	10	16	3
Puscasi	1	—	1	—
Rotari	4	2	5	1
Sitari	—	1	—	1
Sapunari	3	—	3	—
Sticlari	2	—	3	—
Strimfari	1	—	—	—
Strafari, zugravitori de case	2	—	3	—
Turtari	4	—	3	—
Tapitieri	—	—	1	—
Urloeri	3	—	3	—
Sum'a	122	79	174	65

Comitatulu Hunedoarei.

Numerulu sufleteloru preste totu 248,464.

Orasiulu: **Orastie.**

Nrulu sufleteloru 6,000. — Nrulu sufleteloru romane 2,500.

	pána la 1848		pána la 1883	
	straini	romani	straini	romani
Comercianti de ori ce feliu . . .	—	—	41	5
Meseriasii:				
Aurari	2	—	1	—
Berari	1	—	4	—
Butnari	11	—	—	—
Cismari	13	—	116	4
Cordoneri	11	—	27	2
Compactori	—	—	2	—

pána la 1848 pána la 1883
straini romani straini romani

Cojocari	24	—	20	—
Curelari	15	—	9	—
Croitori	13	—	17	3
Cutietari	—	—	2	—
Caldarari	4	—	15	—
Caramidari	1	—	3	—
Fauri	10	—	6	—
Funari	4	—	2	—
Fotografi	—	—	1	—
Friseri	1	—	3	1
Hotelieri	1	—	4	—
Lemnari, mesteri de case	—	—	3	30
Lakerieri, vapsitori de trasuri	—	—	2	—
Macelari	—	—	2	—
Mesari, dulgheri	9	—	15	1
Morari	—	4	6	2
Olari fini	19	—	5	2
Orologieri	—	—	2	—
Organisti	3	—	3	—
Pictori	—	—	1	—
Palarieri	12	—	12	1
Peptinari	—	—	2	—
Pándiari	15	—	15	3
Puscasi	1	—	3	—
Pitari	—	2	—	—
Rotari	10	—	4	—
Sticlari	1	—	2	—
Strafari, zugravitori de case	—	—	3	4
Timari	3	33	—	20
Talpari	8	—	7	—
Urloeri	—	—	2	—
Zidari	—	—	8	30
Fabrici	—	—	8	—
Sum'a	194	39	389	108

On. domnu Dr. Tincu cu adres'a d-sale din 20/8 comunicàndu aceste date ne scrie si acestea:

In genere starea poporului putemu dice ca in Orastie e mai buna decâtu la anulu 1848, dara meseriasii romani (timari, argasitori) au decadiutu tare, fiinduca n'au invetiatu nimicu; si adi avemu maestrui buni, cari nu sciu scrie. Scóla de meserii avemu sustínuta de universitatea sasésca. La inceputu au ingrigitu romanii asupr'a scólei, éra acumu dispune representanti'a comunala. Romaniloru de abia la scóte ochii cu câte unu invetiatoriu. Aru mai fi si alte intrebari referitóre la caus'a aceea, ca poporulu nostru nu progreséda, dara fiinduca le cunós-cemu cu totii, n'avemu decâtu se ne facemu fie-care datori'a fatia de binele poporului romanu. si elu vá progresá.

Comitatulu Clusiu.

Comuna: **Teaca.**

	pána la 1848		pána la 1883	
	straini	romani	straini	romani
Comercianti de ori ce feliu . . .	—	—	—	2
Meseriasii:				
Cordoneri	—	—	—	4
Curelari	—	—	—	2
Fauri	—	—	—	1
Mesari, dulgheri	—	—	—	1
Sum'a				8

Prea on. domnu proprietariu Gregoru Vitediu cu comunicarea dateloru culesse dela Téc'a si din juru scrie la 16 Augustu a. c. si acestea :

Profesionisti romani in opidulu Téc'a si juru inainte de anulu 1848 nu au fostu nici unulu.

De atunci incóce s'au formatu vre-o 6 maestri.

La acea intrebare: de stà poporulu nostru adi mai bine de càtu la anulu 1848? Potu respunde: Pamentulu pe care l'a avutu sub jugulu feudalulu in genere flu are poporulu nostru si adi; averea miscatóre in sa, adeca: in realitati vite, e mai mica decàtu la 1848.

Romanii din aceste pàrti mosi'a ce o au primitu la 1848—50 nu o posedu, ci aproximativu cá 40% adi nu o mai au. Causele sunt: Darile mari, Procesele urbaniali, Comasarile, Procesele de segregatu; procese fara ingrijire si informatiile false cari s'au datu avocatiloru si nepertractarea hereditatiloru.

Causele nationali inca sunt neingrigite, traganate si paralizate de insusi ai nostri.

Moralulu poporulu nostru in tóta privinti'a decade si inaintarea in cultura fara morala nu e progresu.

Preotii si inteliginti'a fatia de biserica si de scolaru trebui — daca sciu ca aceste institute ajuta poporulu nostru — se faca mai multu de càtu facu.

O impregiurare durerósa se observa in unele pàrti, e poporulu romanu e mai neactivu adi de càtu inainte d' 1848 si mai invidiosu, càci a capetatu mani'a de a pttá procese, pe cari mai tóte le perde si seracesce; am putea dice, ca a càdiutu la dispositi'a avocatiloru; bin ar fi sè se oprésca dela procese.

Poporulu are aplicare se invetie carte, in sa n'are midiolóce in totu loculu dela cine se invetie.

Luxulu durere, incepe si la poporulu saténu, ceea ce este unu mare reu, ca-lu ruinédia; bine ar fi se pastreze costumulu nationalu.*)

Inteliginti'a romana cu esceptiuni se recomanda in diferenta de totu ce e nationalu, si e materialistica.

Comitatulu Muresiu-Osiorheiu.

Orasiulu: Muresiu-Osiorheiu.

Nrulu sufleteloru 13,000. — Nrulu sufleteloru romane 730.

	pàna la 1848			pàna la 1883		
	maestru	calfa	invetiacelu	maestru	calfa	invetiacelu
Timari	27	12	7	30	6	4
Ciobotari, cismari	—	—	—	6	27	16
Masari	2	3	6	3	5	3
Zidari	2	3	2	4	10	2
Rotari	—	—	1	2	4	3
Cojocari	1	—	—	2	3	5
Fauri	—	3	2	3	5	4
Morari	1	4	5	2	9	8
Macelari	—	—	1	1	2	1
Berari	—	1	—	1	3	—
Lemnari	1	—	2	4	8	4
Comercianti	11	3	4	3	1	3
Siusteri	—	—	—	1	1	3
La olalta	45	32	30	62	85	56

*) Accentuamu: Se pastreze Romanii precumu limb'a si religi'a, asia datinele si portulu romanescu lucratu de femeile si barbati romani; se pastreze sfintieni'a familiei, casatorii curate morale, ca ele sunt tariã nationala si se invetie ordine si cultura. Autorulu.

Tabel'a D. *)

Date despre numerulu comerciantiloru si felurtiloru meseriasi romani din Transilvani'a formati dela anulu 1848 pàna la anulu 1883 in Comitate.

Comatele Transvaniei	Argintari	Argasitori	Berari	Comercianti	Cordonieri	Cismari	Clopotari	Compactori	Cojocari	Curelari	Croitari	Covrigari	Caramidari	Fauri	Funari	Flanelari	Friseuri	Gradinari	Gaitanari	Hotelieri	Lacatari	Lemnari	Masari	Macelari	Masinisti	Morari	Olari	Orologeri	Orietari	Putinari	Ploscari	Perieri	Peptinari	Panzari	Palarieri	Postovari	Rotari	Sculptori	Pictori	Zidari	Sapunari	Turtari	Sum'a Romaniloru	Sum'a Strainiloru	
	Braslovu	10	66	11	6	—	14	1	13	4	—	1	—	2	2	1	12	3	2	0	2	26	—	14	—	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	3	—	—	—	1	221
Fagarasiu	120	74	40	33	—	2	64	4	28	11	22	90	31	4	2	5	—	20	2	295	37	84	2	115	46	2	6	12	6	4	8	11	33	2	156	2	6	8	6	1268	2060				
Trei-scaun	10	10	10	6	—	—	—	—	15	—	10	—	—	20	—	—	—	—	—	—	—	10	10	10	—	29	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15	—	—	—	—	—	155	1873		
Cicu	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	?	1297	
Ternav'a-mi	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	?	1025		
Sibiu	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	?	4156			
Ternav'a-mic	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	?	2795				
Muresiu-Turd	—	1	3	3	6	—	—	—	2	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	4	3	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	2	—	—	—	32	2551			
Solnocu-Dobo	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Turd'a-Arieslu	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Odorheiu	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Alb'a de josu	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Clusiu	—	1	62	18	49	—	5	80	—	113	—	5	40	11	—	3	10	—	26	10	109	54	11	3	76	—	—	17	1	—	1	—	—	4	66	12	45	—	1	883	?	2602			
Nasaudu-Bistriti	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Hunedór'a	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	

*) Amu da onsemnarea acést'a necompleta pentru orientare despre statistic'a ce avemu de lipsa si pentru cá domni cari se voru interesá, voru avea buna-voia a implia rubricile cu datele din Comitate, séu in tabel'a E. cu datele din Orasie, precum se vede cá s'au completatu in Brasiovu si Fagara Séu in tabel'a acést'a D. cu datele din Comitate.

Alaturamu si tabel'a E. din care se vede conscriptiunea comerciantiloru si meseriasiloru streini din tóte orasiile Transilvaniei impluta dupa datele camerei comerciale din Brasiovu.

Tabel'a E.
Orasiile Transilvaniei.

Nr. curentu	Numele orasieloru	Numerulu sufleteloru din orasiu	Numerulu comerciantiloru streini	Numerulu comerciantiloru romani	Numerulu meseriasiloru streini	Sum'a comerciantiloru si meseriasiloru streini	Meseriasii romani			Sum'a
							Meseriasii	Sodali	Invetiacei	
1	Brasiovu	29,584	991	86	5,406	6,397	117	36	88	241
2	Sibiu	18,998	333	?	3,823	4,156	?	?	?	?
3	Sigisiór'a	8,204	124	?	1,429	1,553	?	?	?	?
4	Mediasiu	6,712	181	?	941	1,112	?	?	?	?
5	Sas-Sebes	5,790	69	?	611	680	?	?	?	?
6	Orascia	5,961	122	?	1,025	1,147	?	?	?	108
7	Georg-Szt.-Miklos	5,645	39	?	182	221	?	?	?	?
8	Fagarasiu	4,714	98	12	962	1,060	65	?	?	65
9	Kezdi-Vasárhely	4,546	156	6	1,122	1,278	?	?	?	?
10	Breticu	4,469	75	6	51	126	30	11	—	41
11	Odorheiu	4,376	80	?	945	1,025	?	?	?	?
12	St.-Georgiu	4,366	86	?	567	653	?	?	?	?
13	Dicsö-St-Martin	2,593	16	?	64	80	?	?	?	?
14	Szép-Viz	2,400	17	?	24	41	?	?	?	?
15	Clusiu	26,382	1101	?	4,274	5,375	?	?	?	64
16	Muresiu-Osiorheiu	12,678	521	?	2,734	3,255	30	26	30	8
17	Turd'a	8,803	213	?	1,338	1,551	?	?	?	?
18	Alb'a-Iuli'a	7,955	441	?	734	1,175	?	?	?	5
19	Bistriti'a	7,212	135	?	1,367	1,502	?	?	?	?
20	Desiu	5,832	90	?	936	1,026	?	?	?	?
21	Aiudu	5,779	197	?	871	1,068	?	?	?	?
22	Sas-Regen	5,507	116	?	1,243	1,359	?	?	?	?
23	Gherl'a	5,190	300	?	860	1,160	?	?	?	?
24	Vizogn'a	4,104	12	?	283	295	?	?	?	?
25	Secu	3,506	4	?	—	4	?	?	?	?
26	Colosiu	3,254	11	?	29	40	?	?	?	?
27	Elisabetopole	2,550	100	?	231	331	?	?	?	?
28	Hunedór'a	2,597	28	?	378	406	?	?	?	?
	Sum'a	209,707	5,666	?	32,430	38,096	?	?	?	?

Din numerii de mai susu se póte constată, că între 207,689 suflete streine sunt 38,096 capete meseriasii si comerciantii; éra între 1,146,611 suflete romane din Transilvani'a, nu putemu aretá care e numerulu meseriasiloru si comerciantiloru romani. De sigur, că e de totu neinsemnatu. Deci ce progresu facemu?

Din tóte datele ce le-amu comunicatu pàna aci, se póte convinge ori si cine care va ceti acestea, cà starea

poporului nostru in Transilvani'a este c multu mai trista, decâtu cumu suntemu aplecati a o etiuí; chiar mai trista cá inainte de anulu 1848, adu éra Romanulu robotariu, dara nu putea ajunge oletariu. Se póte convinge ori si cine, cà poporulu nostru este mai seracu decâtu ceilalti conlocuitori din Transilvani'a; n'are pamentu de ajunsu: n'are economia dvite; este lipsitu de drepturi politice; este inapoiatu cultura, prin urmare are o positiune fórté grea, já de celelalte

natiuni, cu care conlocuesce, si cu cari se lupta pentru drepturi egale.

Daca voimu se ajutam poporului cá se-si imbunatásca starea lui materiala si totu-deodata si politica, miidulocu celu mai la indemana este: se-lu indemnám, cá se imbratisieze fii lui manufacturele, meseriile sau industri'a, cáci spre acestu scopu nu trebuesce nici capitaluri, nici nu intimpina vre o pedeca neinvinsa. I trebuesce numai vointi'a si dorintia de a invetiá, i trebue nisce conducatori buni de a-i ajutá si astfeliu 'si va cástiga poporul nostru prea usioru — nu dupa multu timp — o existentia sigura; o positie si o valóre între conlocuitorii sei. Astfeliu se va crea pentru natiunea romana o clasa de ómeni, cari voru putea contribuí fórte multu la progresu si inaintare. Fórte rationabilu se exprima d-nulu Ioanu Hinz, secretariulu camerei comerciale din Brasiovu in raportulu seu despre espositiunea romana din Sibiiu din anulu 1881 tiparitu in Brasiovu in anulu 1882, in care se dice: „Daca Romanii ar fi avutu mai multa aplicare cátra meserii, dupa facultatile ce posedu, n'ar fi indereptulu celorlalte natiuni din patria. Ei ar trebú se se reculéga si se lucreze mai alesu acumu, cându cultur'a occidentala a ajunsu si la noi in Transilvani'a. Ei ar trebui se promoviedie manufacturele si industri'a, cáci acestea formédia pondulu cu care se companesce valórea unui poporu. Ele conditionéza buna starea poporului. Prin ele se inaintéza si ceilalti factori necesari pentru progresu.

III.

In partea a trei'a a lucrarei mele voiescu a aretá in scurte cuvinte, miidulócele cum s'ar puté promová cu mai multu sporiu meseriile si industri'a între Romani?

La inceputulu disertatiei acesteia amu disu, cá nu este greu a face progrese in scurtu timpu pe acestu terenu; cá nu suntemu espusi a urma drumuri retacite. Avemu se studiemu modulu cumu au ajunsu alte popóra, cari au o industrie desvoltata si se urmamu mersulu ce l'au facutu ele.

Fácendu acestu studiu vomu observa, cá tóte natiunile culte au sustínutu cu multa energie industri'a mica (meseriile) contr'a industriei mari (a fabriceloru), si acést'a mai multu din cauza, cá se nu expue pre lucratori a fi unelte órbe ale capitalistiloru, cari cu timpulu ar putea se eserciteze o putere absoluta asupr'a loru. Toti autorii ce au scrisu in directi'a acést'a recomanda cu tóta caldur'a protejarea industriei mici si prevestescu pentru ori-ce poporu care sustíne acestu sistem protectoriu (de sprijinire), cele mai frumóse rezultate.

Voiu citá din opulu dlui G. Schmoller despre industri'a mica in secululu alu 19-lea (tiparitu in Halle 1870) dela paginile 25, 29, 54 si 430 câteva esemple, prin care se ilustrédia avantajiele acestui sistem.

In Silesi'a in secululu trecut, scrie dl G. Schmoller, locuitorii din vre-o suta de sate erau amerintiati de

seracie si miserie si din caus'a acést'a erau siliti se emigreze. O parte de ómeni cu stare din Silesi'a s'a asociatu si bucurându-se totdeodata si de sprijinulu stapánirii 'i au indemnatu a se aplicá la feliurite meserii. Acei locuitori ajunsu maiestri li s'a cumperatu unelte; li s'au anticipatu bani; societarii lucrau numai la ei; éra manufacturele loru le a cumperatu insasi societatea punendu-le in comerci, in tíera si in afara. Astfeliu in timpu scurtu s'a formatu unu numeru considerabilu de meseriasi sub scutulu acestui sistem, incátu adi se sustíne ca Silesi'a e mam'a industriei in florite din Germani'a.

Ridicarea industriei la Germani, la Francezi si la Belgiani s'a facutu prin sistemulu protectoriu. Deci trebue se-lu recomandamu si noi romaniloru din tóta tíer'a, cá pe singurulu miidulocu favorabilu pentru inaintarea industriei romane. Cu parere de reu trebue se me esprimu, cá acestu sistem nu numai cá nu este folositu de romani, nu numai cá nu este introdusu, ci este chiaru respinsu.

Romanulu in locu se protegedie manufacturele romanesci, cele indigene, cumpera manufacturi streine; in locu se protejeze pe meseriasiulu romanu, alérga la cei streini.

Nu trebue óre se atragemu atentiunea din nou, ca acest'a este un'a din pedecile cele mai grele pentru inaintarea industriei romanesci?

Inteliginti'a germana si francesa a datu la lumina din timpu in timpu raporturi asupr'a inaintarii industriei; opulu susu amintitu arata sute de citate, cari s'au facutu de cutari si cutari barbati; statistice din decenii in decenii, si scrieri prin cari sau aratatu miidulóce noue de progresu pe terenulu industrialu. Ce facemu noi Romanii?

Aceia aretau tieraniloru, cumu se-si ridice bunastarea loru, ca ei pre lángra agricultur'a puçina ce au se invetie si câte o meserie, se produca manufacturi de cele ce au lipsa: bunaóra cojocar'i'a, macelari'a, cismari'a si alte. Industri'a de casa a femeiloru o a ridicatu la o calitate si finetia care o pretindea timpulu, astfeliu: pánza fina, stamba si flanela; chiaru postavu, éra dreptu miidulóce le a recomandat masínele mici de cusutu, de tiesutu si de stricanitu. Astfeliu s'a ridicatu industri'a de casa a strainiloru la valórea ei. Pentru acestu scopu au facutu in orasielie tieriloru germane asociatiuni si in provincii filiale, pentru protegierea industriei nationale. Nu aru trebui óre se facemu si noi totu asemena?

Unu micu esemplu ne arata dl Schmoller scriindu despre orasielie Barmen, Ebenfeld si alte délungulu Rinului, cari adi sunt renumite cu industri'a loru, ele numerau pre la anulu 1795 numai 173,347 maestrii de feliurite manufacturi. Sistemulu protectoricu au produsu efecte de mirare, cáci la anulu 1835 totu in aceleasi orasie se constata unu numeru indoitu, adeca: 256,659 de maiestri. Astfeliu au opritu ei manufacturele streine si au scapatu de cucerirea industriei franceze.

Si noi nu trebuie se lasam pe romanii cá se fie tributariulu streiniloru, ci trebuie se le aretam mijlócele corespundietóre, prin cari se póta inaintá si se póta compara si ei cu natiunile conlocuitóre.

Trebuie se propagam in mass'a poporului nostru principiulu sistemului protectoriu; trebuie se cream in tóte cercurile si comitatele tierei, in tóte orasiile Asociatiuni, cu scopu, cá se indemne pe tieranii romani se imbratisiedie meseriele si se scape de rob'i'a strainiloru; de manufacturile straine; trebuie se infiintiamu scoli si ateliere pentru meserii, cá se putemu promová meseriile intre romani cu mai multu sporiu, si se cream sodali si meseriasii perfecti, pentrucá manufacturele romane se póta compará cu cele straine.

Maestrii romani pentrucá se póta luptá contr'a industriei mari, contr'a fabriceloru, aru trebui se lucre dupa sistemulu asiá numitu „colectivu“. Ei aru trebui cáti sunt de o specialitate intr'unu locu, se lucre toti intr'unu atelieru.

Fiindu asociati si avendu statute, materialulu de lipsa si l'ar puté procura pe garantia comuna. Concurenti'a ce si-aru face ei aru incetá; spesele loru s'ar impučiná, éra calitatea si fineti'a manufactureloru fiindu observata de toti séu de celu mai espertu dintre ei, aru fi de siguru mai buna. Mai este inca unu altu avantajiu si acest'a este in favorulu masei poporului, cá manufacturele loru voru fi mai eftine si sistemulu protectivu va fi aplicatu la poporu prin necesitate.

In modulu acest'a industri'a mica a meseriasiloru romani va puté face concurentia industriei mari, adeca fabriceloru.

In fine ideile de pàna aci trebuie se convinga pe fie-cine, ca tieranulu romanu lipsitu si de pamentu si de vite si neimbratiasindu nici meseriele si nici comerciulu trebuie se ajunga la proletariatu, trebuie se emigreze din pamentulu stramosiloru sei. E datori'a deci a fie-càrui romanu adevératu si in prim'a linie a preotiloru, investiatoriloru si notariloru comunali, cari sunt conducatori ai poporului, se propage maseloru midiulócele de inaintare, pentrucá se-lu scape de peire. Se indemne pe romani a intrepinde si ei totu ce e onestu si ceea ce vedu, ca intreprindu strainii printre ei; fie meserie; fie specula; fie comerciu.

Se pare ca unu astufelu de signalu s'a datu dejá de càtra cei din Romani'a; si noi cei de dincóce de Carpati aru trebui se-lu intielegemu.

Éta ce sfatu da dl P. S. Aurelianu poporului romanu in Almanachulu junimei romane din Vien'a: „In neputintia de a mai cuceri cu puterea, lupt'a pentru esistenza purcede astadi pre alte cali, cari daca nu ducu totudéun'a la cutropirea reala, totusi ajungu la o cucerire economica. Popóra intregi . . . ajungu pe nesimtite a fi nisce adevérate colonii, pentru némuri mai pricepute, mai istetie si mai puternice.

„Popórele mici mai cu séma se caute a fi càtu se póte de emancipate, din punctu de vedere economicu.“

„A lasá pe straini se te provada cu tóte necesitatile; se se introduca sub forma de meseriasiu, e a deveni tributariulu seu pentru tóte obiectele fabricate.“

„Observandu cumu lucrédia lumea cealalta poporulu romanu cu risiculu de a deveni streinu in pamentulu seu, nu póte se stea indiferentu. Elu nu trebuie se pérda din vedere, cá au remasu prea multu inapoi in comparatiune cu alte popóra“ . . . De aceea, càtu mai este timpu se se imbarbateze; se se puna pe lucru.

„Program'a despre ceea ce are de facutu este incátv'a trasa de statele, care i-au apucatu inainte in dezvoltarea economica. Nu trebuie se caute Romanii alte midiulóce pentru a-si crea o industrie nationala, decâtu acelea, cari le-au folositu alte state culte.“

„Sistemulu protectoriu au fostu Regimulu economicu sub care s'au nascutu si au infloritu tóte industriile; deci si poporulu romanu se caute a ocroti industri'a sa sub acelasi sistemu.“

„Industri'a domestica s'au casnica se se pastreze. Fabricatiunea domestica se póte introduce cu multa inlesnire. Poporulu dela tíera cu deosebire este pregatitu pentru acést'a, de óre-ce elu pàna astadi alaturi cu agricultur'a mai practiséza si óre-care industria. In atelierile domestice póte lucrá nu numai famili'a, dara si atatea ajutóre, de care se va simti trebuintia.

„La poporulu romanu industri'a trebuie introdusa mai cu deosebire in sate. Tieranii din caus'a climei n'au de lucru câte cincii luni pe fie-care anu.

„Pentru introducerea celoru mai multe industrii prin sate nu este trebuintia de scóle speciale de meserii, . . . este de ajunsu, cá meseriasii buni se fie asiediati prin sate, a invetia atátu pre copii, càtu si pe parintii loru.“

„Sunt incredintiatu, cá introducerea industriei va produce rezultatele cele mai salutarie si va demústrá, cá din multe puncte de privire fabricele mari, usinele si sutele si miile de lucratori sunt cu multu mai pučinu potrivite cu interesele nóstre romanesce, decâtu ceea-ce numimu industrie domestica.“

„Se pare cá poporulu romanu a intielesu, càtu flu costa de seumpu lips'a unei industrii nationale, càci de câtav'a vreme se vede o miscare in acésta directiune.“

„Astadi cându se vede, cá lips'a acést'a este simtita mai de càtra toti, trebuie se speramu, cá miscarea inceputa va continua, si cu ajutoriulu tuturoru, industri'a nationala romana va luá fiintia.

„Noi i uramu celu mai deplinu succesu, de óre-ce avemu nestramutata credintia, cá intemeierea industriei este pentru poporulu romanu o chestiune de viétia.“

Brasiovu in Augustu 1883.

Bartolomeiu Baiulescu m. p.,
presedintele Asociatiunii pentru promovarea meseriiloru intre romani.

Cuventu de deschidere

ținutu in adunarea generala a despartimentului XI alu Asociatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu la 9 Augustu 1883 in opidulu Tusnadu.

Onorata Adunare!

Precumu individi asia si familii si natiuni intregi eredicscu dela strabuni avere materiala, mosii, dominie si tieri; eredicscu titluri de marire stralucita; inse sciinti'a si cultur'a nu-o potu eredi urmasii dela predecesorii lor, nici cá individi, nici cá familii, nici cá natiuni; ci fructele sciintiei si ale culturai sunt rezultatulu ostenelelor storcatóre de sudori crunte ale posesoriloru ei. Stramosii potu lasá sucesoriloru cátu de vasta si inalta sciintia, cultura depusa in opurile si analele lor literarie; acelea opuri inse numai atátea fructe voru intinde urmatoriloru, cari nu sunt petrunci de dulceti'a, prin urmare de necesitatea nedispensavera a sciintiei si culturai, cáta recolta culegu eredi mosiei stramosiesci necultivate si neudate cu sudóreá feței lor; asia încátu ereditatea si pentru acestia si pentru ceialalti remane unu capitalu mortu, nefructiveru.

Dar este un'a deosebire frapanta intre ereditatea dominiiloru si maririloru lumesci, si intre cea a sciintiei si a culturai; pentru-cá pâna candu cele dintaiu devinu in posesiunea urmasiloru pe bas'a unoru titluri de drepturi formulate prin legi omenesci, — la câstigarea cestoru din urma e investitu cu dreptu naturale fie-care individ, familia sau natiune dela insasi mam'a natura depositóri'a drepturiloru nedisputabili, pentru cá ea a donatu omului dupa legile eterne ale provedintiei ratiunea si ánim'a, acesti factori ai sciintiei si culturai. Ér cá omulu se-si póta desvóltá in consolidatulu corpu morale alu natiunei, facultatile ratiunei si ánimei sale, prin sciintia si cultura, D-dieu a desemnatu prin natura unu terenu vastu si comunu omenimei, pre care intre barierele ficsate prin legi sè se puna in activitate tóte facultatile ratiunei si ale ánimei, cá acelea prin labóreá lor cea pacnica dar asidua, lucrandu pe terenulu celu vastu in modu si directiune corespundietória precumu facultatiloru, asia si indigintieloru multifarie, si scopulu finale alu omului, alu familiei si alu societatii omenesci, se produca pe carier'a literaturai, industriei, comerçului si economiei fructele spirituali si materiali, recerute precumu spre sustinerea si prosperitatea singuraticiloru medulari ai familiei, asia si a intregulu corpu morale alu natiunei, alu omenimei.

Sciinti'a desvóltá si pune in lucrare facultatile mentali, ér cultur'a desvóltá si nobilitéza simtiementele ánimei; inse sciinti'a si cultur'a precumu in individi asi'a si in totalitatea corpulu moralu prin acei'a constituita, numai atunci póte produce rezultatele pretinse de scopulu omului si alu societatii omenesci, daca si cându desvóltarea si inavutirea mintei prin sciintia si cultivarea ánimei, prin nobilitarea simtiemintelor, purcede in relatiune reciproca si cu pasi egali; si cându tóte pâturele corpulu morale atátu ale singuraticiloru natiuni, cátu si

ale intregi societati omenesci, se indulcescu din sorgintele sciintieloru si culturai in gradu convenabilu positiunei si chiamarei lor.

Sciinti'a si cultur'a cea adeverata, acesti misionari providentiali, au mandatulu sublimu de a infratí pre omu cu omu, pre familia cu familia, pre natiune cu natiune, si de a formá din intrég'a omenime, din tóte natiunile fia de ori-ce limba si religiune, marea si infloritórea familia a societatii omenesci.

Drapelulu sciintiei si alu culturai e arboratu dejá in midioloculu popóreloru Europei civilisate; deci fia-care poporu, fie-care natiune care voiesce a pasi in legatura cu popórele culte ale Europei, care voiesce a-si asecurá esistinti'a nationala, are obligamintea absoluta de a-si desvóltá puterile sale spirituali si materiali pe terenulu sciintiei si culturai. Inse cá se póta corespunde acestei misiuni, cá se póta satisface acestei detorintie fie-care natiune conscie de individualitatea nationala, barbati generosi ai natiuniloru au ajunsu la convingerea câstigata pe carier'a cea spinósa a esperientiei, cá precumu alte intreprinderi salutarie, asia si opulu celu maretiu si sântu alu regenerarei societatii omenesci prin sciintia si cultura numai prin intrunirea tuturoru factoriloru si poteriloru active ale uneia natiuni se póte efectuí; prin urmare si barbati luminati si zelosi ai natiunei romane spre ajungerea acestui scopu sublimu au intemeiatu: „Asociatiunea transilvana pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu.“

Firm'a scrisa pre stindardulu Asociatiunei nóstre ne spune claru misiunea ei cea salutarie, adeca respandirea luminei, sciintiei si a culturai prin tóte pâturele corpulu morale alu natiunei romane. Asociatiunea a luatú asupra-si detorinti'a de a promová, de a inaintá literatur'a romana, pentru cá in literatur'a ori si cárei natiuni culmineza espresiunea fidela a individualitatii sale nationale, culturale, si gradulu culturai literarie îi desemnéza positiunea in concertulu popóreloru civilisate; ea — adeca Asociatiunea — si-a propusu a cultivá si industri'a, meseriele, fara de cari o natiune n'are venitoriu, si nu póte pasi in concertulu popóreloru culte; dara totuodata n'a datú uitarei nici cultur'a poporului, care este fundamentulu fie-carui nému, si din care își imprumuta puterile sale vitali fie-care natiune, prin urmare si in midioloculu poporului trebue aprinsa lumin'a sciintiei poporane, si prin ajutoriulu aceleia a-lu scóte din intunecimea retaciriloru, cáci poporulu inca are ánima buna si simtitóre, in care e de a se desteptá simtiulu iubirei, bunului si alu frumosulu.

Onorata Adunare! Asociatiunea transilvana este unu sóre lucitoriu in orisonulu culturale alu natiunei romane, ér despartimentulu nostru Selagianu alu XI-lea este un'a stelisióra carea își imprumuta lumin'a sa binefacatóre din radiele sórelui Asociatiunei, elu este unu mandatariu alu culturai nationale; deci amu onóre a salutá pre On. adunare, — care sub conducerea acestei stelutii a avutu bunetate a se intruní — cu unu „Bine a-ti venitú“; si cerédu lumin'a cerésca dela Invetia-

toriuu nostru cerescu Christosu, carele a adusu in lume adeverat'a sciintia, dechiaru siedinti'a adunarei de deschisa.

Alimpiu Barboloviciu,
vicariulu for. episcopescu alu Silvaniei si directorulu despartimentului XI.

Cuventu de deschidere

tinutu in adunarea generala a despartimentului XII alu Associatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu la Becleanu.

Onorabila Adunare!

Stimati Domni si frati! Directorulu ordinariu alu acestui despartimentu, onor. d. Gavrilu Manu din cause sanitare fiindu impededatu se ia parte la adunare, mi s'a datu mie onórea de a conduce acésta onorabila adunare.

Fiindu in despartimentulu nostru acést'a prima adunare carea se tine in comun'a rurala, — unde potu se fia si unii de aceia cari nu sunt in curatu cu scopulu adunarei, dati'mi voia, cá cu ocaziunea deschiderei in puține cuvinte se atingu scopulu pre care-lu urmarimu.

Scopulu Associatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporului romanu este:

„inaintarea literaturii romane si culturii poporului romanu in deosebitele ramuri.“

Spre ajungerea scopului au se servésca veniturile din averile Associatiunei, apoi conlucrarea si contribuirea membriloru de tóta categori'a.

Pentru cá sè se póta mai usioru ajunge scopulu Associatiunei, si sè se dea membriloru ocaziuni de a se spriginí imprumutatu in cerculu loru de activitate, si pentru cá sè se póta impartasi poporului mai inmediatu folósele spirituale ale Associatiunei, s'a adusu in adunarea generala tinuta la Siomcut'a-mare in 11 Augustu 1869 intre marginile statuteloru Associatiunei unu regulamentu. Prin acestu regulamentu sunt impartiti membri cu privire la deosebitele tinuturi in care locuiescu, in despartieminte; aceste despartieminte mi le intipuescu in corpulu Associatiunei asemenea cá manile in corpulu omului; ele primescu si dau corpului midiolócele trebuincióse pentru functiune, si ele impartu fructele Associatiunei la poporu.

Unu astufelu de despartimentu formamu noi membrii Associatiunei din fostulu comitatu Solnocu din lontru; si acestu despartimentu isi tine astadi adunarea sa cercuala.

Onorabila Adunare! credu cá onorabililoru membri le-a fostu cunoscutu scopulu adunarei nóstre, pre lângá tóte aceste mi-amu luat voia a-lu schitia in puține cuvinte, cu intentiune cá se prevenimu ori-ce banuieli, cá dóra Associatiunea nóstra ar avea cine scie ce scopuri ascunse.

Cunoscú membri de ai Associatiunei cari s'au pronunsiatu, cá nu potu luá parte la adunare, temendu-se

sè nu li se faca imputare de ómeni esagerati si nelinisciti; — se vede cá acesti domni nu cunoscú statutele Associatiunei.

Traimu in tíera libera, sub scutulu legiloru, scopulu nostru e umanu si legalu, statutele sunt aprobate prin guvernulu tiei; potemu dara veni cu fruntea deschisa la adunare; e vorb'a numai se nu ne abatemu dela scopulu nostru.

Aceste adunari prescrise in statute sunt chiar de lipsa.

Omulu traiesce in societate; valórea fia-carui individú depinde dela serviciile ce le face societatiei.

Omulu in societate si prin ea se nobilitéda, si in ajutoriulu de aprópelu seu isi afla puterea; este dara bine, cá omu cu omu sè se intalnéscá, si se convina aceia cari urmarescu unulu si acelasi scopu.

Scimu din faptele apostoliloru, cum crestinií din timpii aceia conveniau in adunari, pentru cá sè se intalnéscá in credintia.

Avemu si noi trebuintia se ne intarimu in credintia literaturii romane si a culturii poporului romanu. — Lupt'a pentru esistintia ne desparte si ne duce in diferite cali. — Acel'a pre care impregiarile l'au departatu de poporu din care isi are originea, isi capeta puteri noué si sperantia cându vine in atingere cu poporu care pástredia inca datinele strabune si limb'a eredita dela parinti, ími vine aminte din mythologi'a vechiloru greci si romani lupt'a lui Ercules cu Antheu fiulu pamentului — de câte ori ílu aruncá pre acést'a la pamentu, totudéun'a capetá puteri noué, si nu ílu potea invinge pana nu l'a departatu dela pamentu.

Poterea nóstra stá in poporu nostru, care a pástreatu credintia si limb'a strabuniloru; a lucrá pentru cultur'a acestui poporu este scopulu Associatiunei nóstre.

Si daca vomu concede cá cultur'a nu este nationala, ci este humana — este generala — nu putemu trage la indoiala, cá ori-care poporu mai usioru primesce cultur'a daca aceea i se impartasiesce in limb'a sa si intr'unu modu care corespunde mai bine concepteloru si datineloru sale; de odata cu cultura unui poporu, are se inaintedia si limb'a si literatur'a sa.

Limb'a o a lasatu Dumnedieu cá se fia unu mediu locu, prin care ómenii sè se intieléga unulu pre altulu. Durere cá si de acestu tesauru alu omenimei se face abusu, cáci adese-ori diferinti'a de limbe este motivu de neintielegere si limbe diferite formédia gardu despartitoriu intre popóre diferite, — de unde s'a nascutu dorulu unoru filantropi si cosmopoliti pentru adoptarea unei singure limbi in tóta omenimea; dara precumu deprinderile deosebite, apoi nutrementulu si clim'a deosebita si alte impregiurari au influentia asup'r'a esteriorului trupescu, totu asemenea potu se produca aceste impregiurari si variatiuni in limba, chiar daca aceea astadi ar fi un'a.

Omulu cultu, omulu care se prepara pentru óresi care positia mai insemnata, trebuie se invetie si câte o limba de cultura mai inalta si mai estinsa si in interesulu seu va invetiá si limb'a carea este decretata de oficiósa in tíer'a sa; dara fia-care omu de omenie si cu

simțiu de pietate va învetiá cu preferinția limb'a sa materna.

Cu deosebire noi romanii din acésta tíera cu zelu indoitu suntemu detori a ne cultivá limb'a si a o pastrá: căci acestu tesauru este totu ce ne-a mai ramasu dela stramosi, — si daca in afacerile publice ale patriei se face întrebuintiare restrinsa de limb'a nóstra, si nu i s'a datu sè se rutinedie pre acestu terenu, trebuie se suplinimu acést'a in cercurile nóstre de familia si private, in biserica si pre tóte calile permise prin lege.

Astufelu de ocaziune ne dà si Associatiunea din carea facemu unu despartimentu.

Noi cesti din comitatulu acest'a suntemu in mare mesura deobligati Associatiunei. Tineri studenti, industriasi s'au impartasitu in ajutórie dela Associatiune, institute, scóle, între ele chiar si scól'a gr. cath. de aici din Beccleanu au primitu ajutórie dupa impregiurari destulu de insemnate.

Suntemu in buna sperantia, că recunoscintiei ce datorimu Associatiunei vomu dá espresiune mai corespunđietória, daca in cerculu nostru de activitate vomu sustínea si spriginí intentiunile culturale ale Associatiunei.

Numerulu frumosu in care ne aflamu la acésta adunare, este o viua dovada despre interesarea ce pórtá locuitorii acestui tinutu pentru institutiunea nóstra.

Cu puteri unite conclucrandu, vomu face cá se inaintedie literatur'a nóstra si poporulu romanu in cultura.

Dumnedieuu puteriloru se ne ajute, se fia adunarea nóstra fratiésca coronata de urmari bune.

Prin acést'a adunarea generala a despartimentulu XII a Associatiunei transilvane pentru literatur'a romana si cultur'a poporulu romanu o dechiaru de deschisa!

Augustinu Munteanu.

Episóde din pregiurulu Plevnei dela 1877.

(Urmare si fine.)

Generalulu Nepokoicinski aruncà o cautatura pe charta si dise:

„Precumu mi s'a raportatu mie, capulu armatei romanesci stà la Corabi'a, nu departe de Nicopole. Inaintandu de acolo, corpurile romane voru luá pozitziune mai de a dreptulu la Griviti'a si acolo se voru alaturá la corpulu alu patrulea.“

La acestea principele Carolu observà intr'unu tonu usioru: „Acést'a este un'a din pozitziunile cele mai importante si mai grele, căci inaintea Grivitiei stà redut'a cea mai tare a sianturiloru turcesci; eu inse me bucuru că trupeloru mele li se asemna acelu locu periculosu si de onóre, ei intra odichniti in lupta, si este cu dreptu, că loru li se încréda partea cea mai grea a labórei.“

Atunci faci'a imperatulu se inrosí puçinu; éra marele duce Nicolae muscandu'si mustetiele dise:

„E de regretatu că armat'a romanésca intra numai acum'a in lupta; daca s'ar fi intemplantu acést'a mai inainte, pre cându Osmanu-pasia erá la Vidinu, atunci tóta

acésta actiune nu ar fi impededatu inaintarea nóstra la Plevn'a.“

Ochii principelui Carolu se inflacarara, inse până a nu apucá se respundia elu, incepù dlu Brateanu cu vocea sa clara si agera:

„Maiestatea Sa imi va permite se respundiu pentru preagratosulu meu principe, pentru că densulu imi facu onórea că se'mi asculte consiliulu meu, de aceea si este datoru'a mea că se desvolutu politic'a de până acumu a tiei nóstre, care a decisu asupr'a tinutei armatei romanesci“ si adaose cu voce apasata, „se o si apere, daca va trebui.“

Pre cându imperatulu își razimá capulu pe mână, Brateanu continuà: „Romani'a in acestu resboiu este aliatulu firescu alu Rusiei, unita cu acést'a prin necesitatea de a combate pe unu vrasmasiu comunu; dara pozitziunea vastei Rusii differe de conditiunea micii Romanii; căci pre cându Rusii'a chiaru si dupa o campania perduta isi va conservá totusi loculu seu între poterile mari europene, problemele Romaniei sunt rezervate viitorulu si implinirea acestor'a depinde dela bun'a vointia a mariloru poderi. Rusii'a voiesce se căstige multu, si cându vei cautá, ea póte se pérda puçinu; Romani'a pune in jocu existenti'a sa, ei inse nu'i este permisu cá se fáca acést'a fára o garantia cătu se póte mai buná pentru unu căstigu siguru.“

Atunci marele duce Nicolae, intrerupendu dise: „Si óre amicitia Rusiei nu este ea o garantia cá cea dorita?“

Brateanu se plecà si respunse cu barbatia si liniștitu: „De siguru Altetia imperiala. Dara ori-ce amicitia si ori-ce aliantia trebuie se fia basata pe prestatiuni reciproce, daca este cá ele se fia durabili si folositórie. Până acumu între Rusii'a cea mare si între mic'a Romania nu a existatu equilibru direptu. Daca noi amu fi retinutu pe Osmanu-pasia la Vidinu pe locu, pre cându armatele rusesci aru fi inaintatu triumfatóre la Constantinopole, atunci usioru s'ar fi potutu dice, că noi ne-amu fi aparatu numai fruntariile nóstre; căci adeca lumea judeca adesea despre cei mici usioru; si asia se póte că dupa victoria sangele romanescu versatu nu ar fi fostu pretiuitu dupa adeverat'a lui valóre.“

„Atunci imperatulu dise cu voce apasata: „Rusii'a niciodata nu va uitá pe amicii sei.“

Principele Carolu puçinu camu confusu lasà ochii in pamentu, éra Brateanu continuà totu cu linistea de mai inainte:

„Maiestate! Gratosulu meu Domnu a fostu convinsu despre acést'a. Elu este ostasiu si se trage dintru o casa, alu cărei nume l'a insemnatu istori'a pe multe câmpuri glorióse de batalii; daca Inaltimea Sa ar fi ascultatu de sentimentulu seu, atunci elu cu bravele sale trupe ar sta de multu in câmpulu de lupta; dara consiliulu meu l'a retinutu; pentru că aci nu póte fi vorba numai de glori'a principelui si a armatei, ci si de viitorulu tiei, care l'au alesu de domnu alu seu. Eu credu Maiestate, că nu'mi este mie permisu a face acestu vii-

toriu dependente dela eventualitatile sentimentelor nobili, si de aceea eu amu aflatu că trebuie se'mi tragu sém'a cu conditiunile cerute de o politica consecenta si entuziasmulu eroicu alu domnului meu se'lu moderediu. Astadi lucrulu stà altumentrea; astadi nu se va mai putea dice, că noi ne aparamu numai puru si simplu fruntariile nóstre; astadi are se arunce si mic'a Romania unu pondu pretiosu in disculu cumpenei fačia cu marea Russia, astadi potemu cástiga o garantia sigura a victoriului pentru sàngele fiiloru tiei nóstre, cãci astadi ajutoriulu nostru este de valóre mare si va trebui se fia pusu in cumpana atunci, cându se va decide pretiulu victoriei.“

La acestea principele Carolu: „Maiestatea Vóstra veti recunósce că domnulu Brateanu are dreptu. Daca eu asiu fi numai simplu principe, atunci eu V'asi rogã pentru unu locu onorificu in sîrurile armatei Vóstre; eu inse amu luat u sacr'a respundere pentru tíer'a care m'a facutu principe alu seu si sunt datoriu se'i asigururu viitoriulu ei.“

Imperatulul aruncã o cautatura binevoítore asupr'a nobilei fechie a principelui agítatu fórte in sufletulu seu.

„Alteti'a Vóstra aveti dreptate“, dise imperatulul. „Asia dara inainte de a mai vorbí despre operatiunile nóstre militare, avemu se regulamu basele unei aliantie stabile intre Russi'a si Romani'a si,“ mai adaoase cu semne de o ironia fina pe buze, „domnu Brateanu va avé bunatate cá se ne spuna acelea conditiuni.“

„Acelea sunt simple,“ response Brateanu, „si ele resulta din impregiurarile actuali. Romani'a este saraca, armat'a ei s'a infintiatu cu fatige si sacrificii, si'i lipsesce ici colo materialu de resboiu.“

„Imperatulul îi taiã cuventulu dicèndu: „Se lasamu acum'a cestiunile materiali, d-vóstra veti anumí sumele dupa trebuintiele d-vóstre cãte se voru cere, asia si materialulu de resboiu de care aveti d-vóstra lipsa; tóte acestea vi se acórda din capulu locului.“

Brateanu se plecã, si apoi incepù érase: „De aci incolo vine cestiunea viitoriului tiei nóstre. Simburii desvoltarei nóstre economice potu se prosperedie numai in autonomia si independentia perfecta. Apoi continuandu cu amaratiune: „Noi avemu puçini amici in Europ'a christiana; in Vien'a si in Londr'a ne-ar u impinge bucurosu sub jugulu turcescu; de aceea noi avemu trebuintia de unu razimu tare in consiliulu mariloru puteri spre a ne ajunge scopulu celu mai inaltu si mai sãntu, pentru care totu romanulu este gat'a se'si verse sàngele ànimei sale, adeca independenti'a si suveranitatea. Daca noi acumu intramu in lupta pentru marimea, glori'a si puterea Russiei, ne veti acordá si Maiestatea Vóstra ajutoriulu vostru tare si energiosu, pentru cá se ne ajungemu acelu scopu in mani'a tuturoru cari ne pismuescu si urescu.“

Imperatulul intorcèndu-se iute cãtra principele dise: „Inaltimea Vóstra puteti se ve incredeti in mine. Daca mani'a ceriului nu va frange in bucati spad'a Russiei, Romani'a are se fia libera de ori-ce dependentia intre staturile europene, pe parol'a mea!“

Dupa acestea imperatulul intinse principelui mán'a preste mésa, pe care acest'a o apucã cu respectu si o strinse cu placere.

„Independenti'a“, mai adaogã Brateanu, „mai cere unu semnu vediutu. Romani'a este mai mare decâtu fusese Prussi'a, pe cându totu unu Hohenzollern isi pusesse acolo corón'a pe capu, pentru cá se deschida sucesoriloru sei calea cãtra marimea ei.“

Imperatulul curmandu'i vorb'a iute dise: „Corón'a va afla totudén'a locu demnu pe capulu unui Hohenzollern. Eu nu amu putere cá se impartiu coróne, dara Inaltimea Vóstra poteti fi incredintiatu, cã recunóscearea Russiei pentru regatulu Romaniei este asecurata si cã eu imi voi pune la midiulocu tóta influinti'a mea spre a cástigã aceeasi recunósceare si dela celelalte poteri.“

Principele multiamindu se plecã din capu, éra Brateanu continuã:

„Eu eramu convinsu cã dreptele dorintie ale poporulu romanescu voru afla sprijinu generosu la Maiestatea Vóstra; acumu inse este vorb'a si despre asecurarea partiei din pretiulu victoriei pentru sacrificarea sàngelui romanescu. Aruncandu ochii pe charta, Maiestatea Vóstra veti cunósce de siguru, cã regiunea Dobrogei apartíne din natur'a sa la Romani'a si cã aceea trebuie se ni se asigure noue, daca voimu se desvoltamu o vietia sanatósa si valorósa.“

Imperatulul tacù unu momentu; se parea cã'lu ocupa o idea pe care intardia se o pronuntie; cautatur'a marelui duce se infipsese óresicum u pe buzele frate-seu. Dupa o meditatiune scurta imperatulul dise:

„Rusi'a nu are dreptu la acea regiune si nu doresce se o aiba; la inchiaierea pazei eu voi u insiste, cá Dobrogea se fia incorporata pentru totudeun'a la Romani'a.“

Atunci marele duce desgustatu plecã capulu.

Principele Carolu aruncã o cautatura spre Brateanu, éra acesta continuã:

„Asia dara Maiestatea Vóstra ati datu invoirea Vóstra la conditiunile essentiali relative la cooperatiunea militara a Romaniei in resboiulu comunu, si acuma se mai cere numai, cá conditiunile acestea se fie formulate intru o conventiune carea, se intielege de sine, cã pãna la indeplinirea tuturoru punctelor u trebuie se remàna secretu, din cauza cã aceea concerne numai pe cei interessati la ea. Mai remane numai a regulá si formá cooperatiunei militare.“

Imperatulul érase camu cu mirare: „Dara Inaltimea Sa fu de acordu cu propunerea generalulu Nepokoicinski, cã armat'a romanésca se intre in positiunile dela Griviti'a.“

„Fórte bine Maiestatea Vóstra“, replicã Brateanu, acésta este o cestiune curatu strategica, asupr'a carei eu nu me tínu in dreptu de a da preagratiósulu meu domnu vreunu consiliu. Maiestatea Vóstra inse ve veti indura a recunósce, cã cá romanu imi amu si eu simtiementulu meu nationalu si mandri'a mea nationala. In acestu momentu independenti'a si suveranitatea tiei mele este sigilata, cãci cuventulu Maiestatiei Vóstre le garantédia. Preagratiósulu meu Domnu este fundatorulu suveranu alu

regatului Romaniei. Maiestatea Vóstra sunteti insive suveranu si supremu belliduce si asia veti pricepe, cà principele meu nu póte se conduca trupele sale sub comanda straina.“

La audirea acestoru cuvinte faci'a marelui duce Nicolae se aprinse luându o colóre rosie inchisa. Imperatul isi ridicà capulu cu trufia si dise: „Frate-meu are comand'a preste armat'a intréga, eu insumi me aflu in quartirulu generalu si —“

In acelasi momentu principele Carolu intimpinându cu mândria si taria, cautatur'a cea amerintiátore a marelui duce Nicolae dise: „Ertati Maiestate, mie nu'mi póte veni in minte cá se taiu in drepturile inaltimei sale imperiale comandantelui supremu. De sine se intielege, cà operatiunile cele mari din totu resboiulu acest'a decurgu dupa voi'a si comand'a Maiestetei Vóstre; eu me voiu subordona bucurosu la totalitatea cea mare a planului; acolo inse unde stau eu cu trupele mele romane in câmpu, nu poçiu se suferiu alta comanda nici asupr'a mea nici alaturea cu mine. Eu inca nu amu datu probe in vre-o campania, eu inse sunt datoriu stindartelor bravei mele armate, si suntu datoriu poporului meu, càrui 'i-amu devotatu viéti'a mea, cá se stau pe aceeași trépta alaturea cu gloriós'a armata rusésca“.

Marele duce Nicolae resufá nelinistitu; se parea cà pe buzele sale stà unu cuventu furiosu, elu inse asteptà respunsulu fratelui seu, care lasându capulu spre peptu petrecù câteva momente in tacere muta.

In fine imperatul se scóla si dice: „Inaltimea Vóstra aveti dreptate; DVóstra imi sunteti amicu la nevoia, si Russi'a nu cunósce amicitia pe diumetate. Principele suveranu alu Romaniei, alu càrui capu voindu Dumnedieu are se fie adornatu cu corón'a de rege, se sè presente la armat'a sa si a mea cá dñitoriu demnu de viitoriu seu. Eu ve rogu pe Inaltimea Vóstra, cá din momentulu in care veti ocupa positiunile dela Griviti'a, se luati comand'a suprema preste tóte trupele rusesci si romanesci concentrate la Plevn'a“.

Bucuria superba stralucea in faci'a principelui; pe buzele lui Brateanu se vedea unu surisu de indestulare; cautatur'a marelui duce se intunecà.

„Inaltimea Vóstra“, continuà imperatul, „veti primi pe unulu din generalii mei cá chef alu statului maioru alu DVóstra, din cauza cà veti avea trebuintia de unu consultoru, carele cunósce perfectu organisatiunea si tactic'a armatei mele. Generalulu Solov, comandantele corpului alu patruea, va fi fórte aptu pentru acelu postu, fiinducà lui ii suntu prea bine cunoscute impregiurarile dela Plevn'a“, si intorcèndu-se càtra generalulu Nepokoicinski, „generalulu Krylov se ia deocamdata comand'a corpului alu patruea“.

„Eu ve multiamescu Maiestetei Vóstre cu profundu respectu,“ dise Carolu; „eu si romanii mei ne vomu aratá demni de increderea Vóstra, si eu speru cà Dumnedieu imi va ajutá, cá se conducu la victoria trupele Maiestatiei Vóstre impreunate cu ale mele.“

„Asia dara afacerile sunt terminate“, dise imperatul plinu de voia buna si in tonu usioru de conversa-

tiune. „Domnu Brateanu si generalulu Nepokoicinski au se ingrijésca de espeditiunile politice si militare. Eu mai amu se ve rogu pe Inaltimea Vóstra inca numai, cá se ve restaurati pre càtu se póte dupa strapatiile calatòriei in acestu quartiru defectuosu pe care vi'lu poçiu oferí.“

Principele isi luà remasu bunu cordialu dela imperatul, intinse marelui duce mán'a, càre'i intórse salutarea cu complementu rece, si apoi se departà urmatu de generalulu Ryleiev si de càtra adiutanti de aripa dati densului spre servitiu de onóre, spre a se asiedia cu ómenii sei in locuinti'a preparata.

Dupace marele duce remase numai cu frate-seu cu imperatul, ii dise acestuia: „Ce umilire! Elu ne dictédia conditiuni si noi trebuie se le primimu! — Elu, strainulu, voiesce se comande trupe rusesci?“

La acestea intórse imperatul: „Sotov este chefulu statului seu maioru; comand'a este numai o forma onorifica, pe care noi trebuiamu se 'i-o acordamu; — se póte cà eu totu 'i-asi fi denegatu, elu inse este unu Hohenzollern si de acestu nume este legata victori'a.“

Marele duce dete din capu; se parea cà elu totu nu voiá se dea dreptate fratelui seu. Apoi mai dise:

„Si Dobrogea! Tu 'i-ai promisui lui Dobrogea; — se perdemu noi la malurile Dunarei tóte?“

„Tóte?“ dise imperatul cu mirare. „Au nu vomu avea noi Basarabi'a?“

„Basarabi'a? Acea Basarabia, pe care noi amu trebuitu se o cedemu romaniloru!“

„Fii linistitu frate,“ dise imperatul cu tonu seriosu, „a reluá Basarabi'a este o datorie de onóre càtra memori'a parintelui nostru; eu voiu sterge acésta datorie, Basarabi'a va fi érași a nóstra, macaru de s'ar opune lumea intréga.“

„Ah Sasia, fratele meu“, striga marele duce imbraçiosiandu cu entusiasmu pe imperatul, „atunci tóte sunt bune“, si mai adause cá in batjocura: „dara ce va deci óre acestu rege viitoriu alu Romaniei, càndu va trebui se céda Basarabi'a?“

Imperatul respunse: „Elu trebuie se scia, cà aceea este o cestiune de onóre pentru Russi'a. Eu i-am promisui lui Dobrogea, nu este aceea recompensa de ajunsu? Ci acum'a vino, imi e doru se esu calare in castre, càci acésta atmosfera inchisa me innéca; eu trebuie se'mi restauru puterile la vederea braviloru mei soldati“, apoi se sterse pe frunte de sudori.

(Dupa diariulu ilustratu „Ueber Land und Meer“ din anulu 1883 de Gregor Samarow dela pag. 822—826.)

Documente istorice pentru Romani.

Mare bucuria a facutu diariulu „Romanulu“ tuturor barbatiloru nostrii cultivatori ai istoriei nationale, prin publicarea in patru numeri din Octobre a. c. a prea interesantului raportu inaintatu de càtra onor. dn. Odobescu, membru alu academiei romane si secretariu alu legatiunei romane la Parisu; càci cu mare dreptu dice acelasi diariu: Romani'a nu are inca o istoria na-

tionala, si ar fi mai potutu adaoge: prea puçini romani s'au interesatu pâna acum'a de istori'a loru nationala, éra acei ce s'au interesatu si au cultivat'o, au fostu prea puçinu ajutati si incuragiati in crunt'a loru labóre si ne-suintia càtra sacrulu loru scopu; éra acei romani cari s'au incrediutu numai scriitoriloru straini, au fostu in multime de casuri sedusi si insielati.

Cu ocasiunea denumirei dlui Odobescu la Paris inainte cu mai bine de doi ani, ministrulu de atunci alu culteloru ia datu si insarcinarea de a culege documente relative la istori'a Romaniei de prin bibliotecele si arhivele Franciei. In corpulu intregu alu natiunei romanesci ministrulu nu ar fi potutu afla unu alu doilea barbatu mai geniale si mai aptu din tóte punctele de vedere pentru o întreprindere atátu de marétia. Se afla in arhivele Franciei preste optu mii de volume in folio, totu numai manuscripte classificate dupa tieri si staturi, cu care avuse Franci'a afaceri politice, diplomatice si bellice. Din acelea dn. Odobescu au cercetatu deocamdata pe cele relative la imperiulu otomanu, cu care principatele romane au statu sute de ani in relatiuni strinse. Tóta istori'a romanésca, buna-óra cá si cea unгурésca, este plina de lacune, care trebuescu întregite pe càtu numai se póte.

Ei bine, d. Odobescu a cautatu si decopiatu in restimpulu scurtu numai de doi ani preste 1200 de documente relative la istori'a tieriloru romanesci dintre anulu 1570 pâna la a. 1792, care studiate si alaturate pe langa colectiunea fericitului Eud. Hormuzache de 7 volume pantecóse, întregite din colectiunile Al. Papiu, Hasdeu, Tocilescu s. a. voru da istoriei acelorú vécuri cu totulú alta faciá, cà-ci au se ésa la lumina multime de fapte si adevéuri, la care romanii mai cà nici nu visau pâna acuma.

Si dn. Odobescu este decisu a'si continua cercetarile sale pâna la an. 1814, adeca pâna unde ajungu acelea 8000 volume, sau si mai incóce, daca i se va permite intrarea si in arhivele secrete.

Întreprindere giganticá acésta. Ceriulu se'i ajute. In anii mai dincóce au inceputu in fine sè se manifeste si in publiculu celu mare totu mai multu legitim'a dorintia de a avé scrisa istori'a patriei asia, cá se nu mai fia o colectiune de fragmente fara nexu între sine, nici se fia scrisa cu planu tendentiosu de a inaltia o singura rasa, unu singuru poporu sau nationalitate preste celelalte si a face din istoria capitalu politicu, a trage din ea corolarie, a forma pretensiuni de drepturi hereditarie speciali in statu si de superioritate nationala.

Mai virtosu istori'a Transilvaniei se cere dela unu timpu incóce cu insisténtia atátu mai mare, cu càtu publiculu vede, cà actele si documentele, arhivele si alte colectiuni, la care ómenii sciintiei s'ar ajuta fórté multu spre a implé nenumeratele goluri in istoria, se trasportá mereu la Ungari'a, sau cà ele disparu pe alte cali. Inse chiaru se nu fia venitu acelu blastemu preste noi, se mai ceru ani pentru adunare de documente.

Se aflau chiaru si inainte cu 15—20 de ani ómenii carii credeau, cà dupa càtu materialu se afla adunatu, se

póte scrie, buna-óra istori'a acestei tieri. Au si cercatu doi magiari talentati, Lad. Kóváry si Alex. Szilágyi, cari au implinitu multe lacune si au aruncatu lumina asupr'a unoru epoce; n'au trecutú inse diece ani si s'au convinsu ei insii despre lips'a de nenumerate documente, pe care ar fi trebuitu se le mai aiba dinaintea loru, chiaru si din punctu de vedere curatu magiaru.

Considerate lipsele din punctu romanescu de vedere, apoi acelea ni se presenta neasemenatu mai mari, încátu pentru unele perióde stau se te aduca la desperatiune. Unu esemplu din cele multe. Vast'a colectiune a nemuritoriului Eudoxiu Hormuzache a inceputu se apara in publicu numai dela 1876 incóce, incependu-se tiparirea de a indaratele, adeca dela vol. VII., care cuprinde 308 documente dintre anii 1750—1818, in 533 pagine, fara registru celu fórté lungu, tiparitu meruntu si desu, formatu aprópe foliantu. Vol. IV are documente dintre anii 1600—1649. Vol. V dela 1576—1599. Pentru cá sè se védia celu puçinu in parte, càtu lipsise celoru cari au scrisu pâna la 1876 istori'a acelorú timpuri, vomu citá la loculú acest'a din numit'a colectiune o serie de documente nepretiuite pentru istori'a nóstra si a tieriei. Celelalte se potú vedé in registrulu originalu din citatele volume. Vomu incepe si noi de a indaratele dela vol. VII in care aflamu între altele:

1751, Decembre 8. Circulara diecesaniloru ortodoci din Carlovétiu càtra romanii ortodoci din Ardélu, provocandu-i a remané pe lángea legea stramosiloru sei si a-si cere unu episcopu ortodocusu p. 4.

1753, Iunie 6. Raportulu ce Ioanu Haller si Adalbert Somlyai facu in numele gubernului Ardélenu càtra imperatés'a Mari'a Theresi'a despre nedreptátile suferite de càtra locuitorii marginasi ai Ardélului dela Moldoveni p. 8.

1753, Iunie 20. Ordinulu Aulei Ardelene in privint'i'a conflictului dintre locuitorii marginasi ai Ardélului cu Moldovenii si Muntenii p. 8.

1753, Augustu 1. Raportulu lui Penkler càtra Kaunitz, despre destituirea lui Constantin Maurocordatu si despre refugiulu lui la ambasadorulu francesu p. 9.

1753, Novembre 16. Raportulu lui Penkler càtra Kaunitz despre gratiarea principelui Constantinu si despre exiliulu lui p. 11.

1753, Novembre 16. Memoriulu internuntiului Penkler càtra Pórtá, aretandu nedreptátile ce facu Moldovenii la granitiile Ardélului si cerendu reparare p. 12.

1754, Augustu 15. Instructiune imperiala pentru contele Klobusitzky, metropolitulu dela Calocia, trimisu a cercetá conflictulu dintre unitii si neunitii din dieces'a Oradei-mari p. 15.

1758, Octombre 9. Raportulu lui Kaunitz càtra imperatés'a Mari'a Theresi'a despre concessiunile de datu romaniloru ortodoci din Ardélu p. 19.

1761, Iunie 20. Fermanulu Portii, datu in urm'a cererei internuntiului imperialu Schwachheim, càtra voivodulu Valachiei Scarlatu Ghic'a, poruncindu cà ficeloru boierului munteanu Balaceanu se li-se incuviintieze

reinturnarea in tíera si se li-se dea inapoi mosiile confiscate p. 24.

1761, Augustu 20. Scrisórea marelui viziru Raghíb-Pasi'a càtra voivodulu Valachiei Constantinu Maurocoreatu in privinti'a mostenitoriloru Balaceni p. 25.

1761, Augustu 20. Fermanulu sultanului Mustafa càtra Voivodulu Moldovei, incuviintiandu cá Ardelenii se-si duca turmele loru confiscate acasa p. 26.

1661, Septembre 2. Raportulu lui Schwachheim càtra Kaunitz, despre referintiele comerciale cu Munteni'a si Moldov'a si despre Fermanulu, in care se incuviintiéza Ardeleniloru a-si màná vitele acasa p. 27.

1863, Martie 30. Adres'a lui Penkler càtra Marele Vizir, cerendu satisfactie pentru calcarea granitiloru Ardeleni de càtra Moldoveni p. 30.

1763, Aprile 2. Raportulu lui Penkler càtra Kaunitz, despre calcarea granitiloru Ardeleni de càtra Moldoveni p. 32.

1763, Iulie st. v. 15. Circular'a lui Dionisie Novacovici, episcopu alu Budei si Ardélului, càtra Romanii din Ardélu, provocandu-i a nu se amesteca in afacerea greciloru uniti cu biseric'a romano-catolica p. 34.

1766, Februaru 15. Expunerea adresata Draganului Portii de càtra Baronulu Penkler, despre calcarea granitiloru Ardeleni de càtra Moldoveni si anume la Jasköss si Capra, declarandu, ca daca nu se va face o indreptare grabnica, Curtea imperiala va fi silita a recurge la fortia p. 34.

1766, Augustu 10. Scrisórea Cardinalului Alexandru Albani càtra cancelariulu Ungariei Contele Franciscu Eszterházy, despre infintierea unei noue episcopii greco-catolice în Muncaciú, între marginile diecesei Agrinului p. 35.

1766, Decembre 20. Cardinalulu Alexandru Albani face imperatesei Mari'a Theresi'a aretare despre greutatile ce intimpina in cestiunea recunóscerei nóuei diecese greco-catolice din Muncaciú, a càreia infintiere ea in-sa-si a dorit-o p. 36.

1767, Augustu 10. Raportulu Internuntiului Brognard càtra Kaunitz, aretandu, ca Pórt'a a adresatu Voivodulu Munteniei Alexandru Ghic'a unu fermanu, care dispune ca pastorii si negutiatorii ardeleni se fie ocrotiti p. 37.

1767, Augustu 10. Not'a Portii càtra Internuntiulu Brognard, tratându despre ilegalitatile, ce comite guvernulu Valachiei in contra negociatoriloru Ardeleni, cari trecu peste granitie, luându vama mai mare decâtu ce s'ar cuveni, indemnandu pe supusii Austriaci a emigra in Valachi'a si oprindu a exportá bucate din Valachi'a p. 39.

1767, Septembre 1. Raportulu Internuntiului imperialu Brognard càtra Kaunitz, aretandu ca Pórt'a e dispusa a ocrotí pe negutiatorii si pastorii Ardeleni, alaturandu si tacirulu pivitoru la acésta afacere p. 41.

1768, Februarie 1. Raportulu internuntiului Brognard càtra Kaunitz, despre calcarea granitiloru Ardeleni de càtra Moldoveni p. 47.

1768, Februarie 15. Raportulu internuntiului Brognard càtra Kaunitz, despre reprezentatiunea ce a facutu marelui Vizir in privinti'a ilegalitatiloru comise de càtra Moldoveni la granitiile Ardélului p. 50.

1768, Februarie 15. Estrasu din scrisórea Voivodului Moldovei Grigorie Calimachi càtra Agentulu seu in afacerea conflictului cu Ardelenii, cari au calcatu granitiile moldovene in tinutulu Némtiului si la Oitúz, silindu pe Moldoveni a recurge la fortia in contra lóru p. 51.

1868, Martie 16. Raportulu internuntiului Brognard càtra Kaunitz despre interventiunea sa la Pórt'a in interesulu granitiloru Ardeleni p. 51.

1768, Martie 18. Not'a principelui Kaunitz càtra internuntiulu Brognard, cuprindendu informatiuni asupr'a miscariloru din Montenegro, a stariloru din Poloni'a si asupr'a mesuriloru serióse, ce a luatú generalulu comandantu alu Ardélului in contr'a locuitoriloru marginasi ai Moldovei p. 53.

1768, Agustu 19. Kaunitz càtra Brognard, vorbindu despre miscarile revolutionarie ale confederatiloru poloni, despre calcarile, ce facu Moldovenii la granitiile Ardélului si despre alte afaceri p. 57.

1769, Ianuarie 19. Scrisórea maresialului polonu Potocki càtra Voivodulu Moldovei Grigorie Calimachi, multiamindu pentru amicitia Portii, marturisindu in-sa, ca deocamdata, din caus'a apropierii Rusiloru, nu póte da bucate ce i s'au cerutu p. 62.

1769, Ianuarie 19. Manifestulu Imperatesei Ecaterina II. càtra locuitorii ortodocsi ai Turciei, promitiendu-le a-i eliberá si a-i scuti si provocandu-i se arunce jugulu Otomanu p. 63.

1770, Ianuarie 19. Kaunitz càtra Thugut, dandu sciri despre resbelulu Turco-rusescu si despre participarea Moldo-Valachiloru la elu, si trimetiendu'i instructiuni p. 65.

1770, Februarie 6. Not'a lui Kaunitz càtra Thugut, cuprindendu informatiuni despre intentiunile Rusiei în fatia cu Turci'a si instructiuni cu privire la atitudinea. de observatu in fatia cu ele p. 68.

1770, — — Juramentu de fidelitate si supunere datu in Petropole imperatesei Ecaterina II, din partea deputatiloru Moldoveni si Munteni si promisiunea imperatesei de a protege pe Moldo-Valachi p. 81.

1771, Ianuarie 3. Reportulu lui Thugut càtra Kaunitz, despre cererea Portii in privinti'a importarii de pravu de pusca in Turcia, despre oprirea de a importá bucate in Austri'a, despre retínerea familiiloru boeresci din Munteni'a in Ardélu si despre càstigarea Prusiei in interesulu Turciei p. 82.

1771, Iulie 6. Tractatu subsidialu, între Curtea vienesa si Pórt'a, prin care acést'a din urma promite a da Austriei unu subsidiu de 10.000.000 piastri si a-i cede Valachi'a de peste Oltu p. 86.

1872, Augustu 9. Scrisórea internuntiului Thugut càtra ambasadorulu imperialu din Petropole prin-

cipele Lobkovitz, impartasindu-i că plenipotentiarul rusesc nu voiescu se accepte midiolocirea Austriei si a Prusiei la incheierea pacii cu Turcii p. 89.

1772, Augustu 16. Raportulu lui Thugut cătra Kaunitz, despre negociatiunile pentru incheierea pacii intre Rusia si Turci'a, despre cererea deputatiloru Moldo-Valachi de a fi aparati in contr'a Turciloru si despre intentiunile suspiciose ale Rusiloru privitoare la principate p. 90.

1772, Septembrie 5. Raportulu lui Thugut cătra Kaunitz, despre negociatiunile intre Rusia si Turcia si despre conferintele, ce-au avutu cu contele Orlov, care a declarat a nu se opune aneessarii Moldovei si a Munteniei la Austri'a p. 95.

1773, Februarie 3. Raportulu lui Thugut cătra Kaunitz, cerendu se i se trimitia charte speciale despre districtulu moldovenu, ce are se fie cedatu Austriei, si despre Orsiov'a, si se i se dea instructiuni pentru incheierea unui tractatu comercialu cu Turci'a p. 98.

1773, Septembrie 3. Not'a Portii cătra inter-nuntiulu imperialu Thugut, intrebandu-lu care sunt cauzele, că guvernulu imperialu concentrăza trupe in Valachi'a mica, fiindu acést'a o mesura, care póte se aiba urmari neplacute p. 101.

1774, Augustu 17. Raportulu lui Thugut cătra Kaunitz despre conferintele, ce-a avutu cu Ambasadorulu prusianu si cu acelu rusescu asupr'a punerei lui Ghic'a in domni'a Moldovei p. 102.

1774, Septembrie — Not'a lui Kaunitz cătra Thugut, vorbindu despre pacea incheiata intre Turci'a si Rusi'a, despre spriginirea candidaturii lui Ghica la tronulu Moldovei si impartasindu-i că Bucovin'a se va ocupa in curendu de cătra trupele ces. reg. p. 104.

1774, Septembrie 20. Not'a lui Kaunitz cătra Thugut, cuprindiendu instructiuni asupr'a modulu cum trebuesce inceputa negociatiunea pentru cederea Bucovinei p. 106.

1774, Decembre 3. Raportulu lui Thugut cătra Kaunitz, despre intrigele Ambasadorulu prusianu si ale celui englezu in contr'a anexarii Bucovinei, cerendu instructiuni si facendu totodata aretare, că Pórt'a va da Moldovei si Munteniei câte unu Hati-sierif p. 109.

1765, Ianuarie 4. Thugut raportéza lui Kaunitz despre relatiunile sale amicale cu principele Alexandru Ypsilanti, cerendu se i se trimita o chifra, prin midiolocirea căreia se intretina o corespondentia secreta cu densulu p. 111.

1775, Ianuarie 4. Thugut raportéza lui Kaunitz despre cursulu negociatiuniloru in privinti'a luării Bucovinei si despre greutatile ce i se punu de cătra Ghica p. 112.

1775, Ianuarie 5. Not'a lui Kaunitz cătra Thugut, asupr'a afacerii bucovinene si a cestiuniloru comerciale p. 116.

1775, Ianuarie 6. Kaunitz cătra Thugut despre cererea lui Ghica de a surpá cetatea Hotinului p. 117.

1775, Ianuarie 6. Kaunitz scrie lui Thugut in cestiunea luării Bucovinei, espunendu totodata si principiile, care trebuescu observate in politica față cu Turci'a p. 118.

1775, Ianuarie 18. Thugut raportéza lui Kaunitz despre stadiulu, in care se afla negociatiunile pentru cederea Bucovinei p. 122.

1775, Ianuarie 20. Kaunitz scrie lui Thugut despre nou'a intindere a graniteloru Bucovinei p. 127.

1775, Ianuarie 23. Scrisórea lui Thugut cătra Ghica, cuprindiendu incredintiari amicale p. 127.

1775, Februarie 3. Thugut raportéza lui Kaunitz despre cursulu negociatiuniloru in privinti'a luării Bucovinei p. 128.

1775, Februarie 7. Scrisórea Voivodulu Valachiei Alexandru Ypsilanti cătra Thugut, cuprindiendu incredintiari amicale, precumu si o descriere a stariloru din tíera p. 132.

(Va urmá.)

Anuntiu de abonamentu.

Cu 1 Ianuaru 1884 se incepe cursulu alu XV-lea alu foiei

„TRANSILVANI'A“ pe anulu 1884.

DDnii membrii ordinari ai Asociatiunei transilvane sunt rogati, că conformu decisiunei luate in adunarea generala dela Turd'a in 1880, repetita in cea dela Sibiiu a. tr. se binevoiésca a numerá de timpuriu tax'a de 5 fl. pe anulu 1884 déca voiescu se aiba acestu organu alu Asociatiunei gratis si franco. De altumentrea on. comitetu a reflectatu la acésta impregiurare pe directiunile despartimentelor in semestrulu alu doilea din a. 1883.

Pentru nemembrii pretiulu este 2 fl. v. a. pe anulu intregu. Afara din monarchia 6 franci. Pe creditu nu se dá; nici se primesce abonamentu pe semestru, ci numai pe anulu intregu.

Nri singuratici din anii trecuti nu se dau, căci tóte exemplariile remase neabonate s'au legatu in brosiure si ele formédia proprietatea Asociatiunei. Din aceste se vendu cu câte 2 fl. 1 exemplariu.

Din anii 1868 si din 1881 nu se mai afla nici unu exemplariu.

Banii de prenumeratiune se trimitu cu mandatu postal de a dreptulu la **Comitetulu Asociatiunei transilvane in Sibiiu.**

Pe lângá alte scrieri destinate pentru publicare se primescu ori-ce anuntiu bibliografice, cumu si recensiuini sau dari de sama, inca si critice scrise in spiritu obiectivu asupr'a productelor literarie, scientifice, artistice.

Redactiunea.